

til at berøe paa, om Brugerne kunde finde sig tjente med at lade sig forvandle til Giere, men en Lov udkom, der gjorde det næsten til en Nødvendighed, at Salg maatte finde Sted, saasnart Fæsteledigheds indtraf, lader sig neppe nu med Sikkerhed forudsige. Og skulde Følgen blive den, at et større Antal af Fæstestederne kom i Hænderne paa Personer, der havde maattet betale dem saa dyrt, at de ikke kunde tænke paa at holde Gaardbrugene vedlige i en passende Størrelse, men kun ved umaadeholdne Udstykninger vilde kunne gjøre sig Kjøbet frugtbringende, eller skulde Loven medføre, at Kjøberne for en stor Deel bleve Godseierne selv eller Andre, der ikke personligen vilde bruge Gaardene, men derimod, saasnart Loven tillod det, vilde udleie dem, ikke som hidtil har skullet skee, ved Livsfæste eller paa 50 Aar, men paa kort Aaremaal, da vilde vistnok selv de, der nu finde sig meest tilfalte ved den foreslaaede Foranstaltning, bedømme denne paa en anden Maade. Og navnlig den sidstnævnte Mulighed turde der være god Anledning til at give alvorlig Agt paa; thi ved enhver Plan, der gaaer ud paa at frentvinge Fæstevæsenets Afslaffelse ogsaa i det Tilfælde, at Fæsterne ikke ville købe, er det, uden Hensyn til hvad der gjøres for, at Fæstefamilierne kunne holdes stadesløse, en nærliggende Fare, at det ikke vil lykkes, saaledes som det var tilfaldet, at faae Gier og Brugere forenet i den samme Person, og, lykkes dette ikke, er jo Følgen kun den, at man har faaet Fæstetvungen bort, men uden at faae Selveiendom i Stedet.

Det Fleertallet efter det Anførte finder det foreliggende Lovforslag bygget paa et Grundlag, som ikke kan billiges, maa det dog gjenstående udtrykkelig forvare sig imod, at der skulde tillægges det den Anskuelse, at Lovgivningsmagten, der hidtil, paa den ene Side ved Indførelse og Hævdelse af Fæstetvungen, paa den anden Side ved Opmuntringer af forskjellig Art, saa stærkt har virket hen til Selveiendommens Udbredelse, nu burde lægge Hænderne i Skjød og standse Bestræbelserne for at søge yderligere Midler til Diemedets Opnaaelse. Men efterat det har vist sig, hvormeget der ved de hidtil anvendte indirecte

Midler er blevet udrettet, idet Fæstegodset navnlig i de sidste Aaar i et bestandig stigende Forhold er svundet saaledes ind*), at den, der bedømmer Fremtiden efter Fortiden, maa formode, at det selv om ingen nye Opmuntringsmidler anvendes, ikke vil være mange andre Aaar, inden det aldeles er forsvundet, forekommer det os uretligt, at alene denne Erfaring maa tale imod nu at vælge en heelt anden Fremgangsmaade end den hidtil anvendte, ved fra de indirecte Midler at gaae over til directe, uagtet det dog ganske vist maa indrømmes, at de første, naar de kunne udrette Noget, langt ere at foretrække. Selvs det foreliggende Lovforslag indrømmer dette, ved at det i dets § 29 aldeles fritager den Godseier, der lægger en i Henhold til Bestemmelserne i Paragraphen antagelig Salgsplan for sit Fæstegods, fra at komme ind under Lovforslagets Tvangsbud, og heri ligger efter vor Mening en Tanke, der netop gaaer i den Retning, som haade i og for sig og efter den hele tidligere Udsvikling maa anses som den rigtige og naturlige, at det, som der bør arbeides hen til, er — ikke Salg, frembragte ved Tvang —, men Salgsplaner, der kunne lægges til Grund for frivillige Salg. Men de Rigsdagen forelagte Actstykker give Grund til at antage, at de allerfleste af Landets Godseiere i Virkeligheden have saadanne Salgsplaner eller ialtfald have vist en saadan Villighed til at sælge, at det Samme derved er opnaaet, og at det kun er et Mindretal af Godser, hvor Hindringer maae siges at være tilfede for de frivillige Salgs naturlige Fremgang. Der mangler imidlertid, saavidt vi skjønne, tilstrækkeligt Materiale til at bedømme, hvori disse

*) I 1835 var Fæstegaardenes samlede Hartkorn 137,410 Tdr., i 1850 108,552 Tdr., i 1861 69,165 Tdr. og i 1869 51,387 Tdr. Under disse Tal er indbefattet Hartkornet paa de under Domæinerne, de offentlige Stiftelser og det beneficerede Gods hørende Fæstegaarde, hvis Overgang til Selveiendom i Tidrummet fra 1850 til 1869 er befordret ved færgene Foranstaltninger. Der foreligger ikke Udvalget Oplysninger om, hvormeget de angivne Tal ville formindskes ved Fradrag af dette Hartkorn, undtagen for Aarene 1850 og 1869; men, gjøres Fradraget for disse Aar, var Hartkornet paa de øvrige Fæstegaarde i 1850 89,946 Tdr., i 1869 46,742 Tdr.